

บทที่ 1

บทนำ

ลักษณะของปัญหา

จากการสำรวจสภาพการต่อเติมปรับปรุงอาคารประเภทอาคารเดี่ยว 2 ชั้น ในโครงการเคหะชุมชนสำหรับผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ พบว่ามีการต่อเติมในอัตราค่อนข้างสูง ตัวอย่างในโครงการประชาณีเวศน์ 3 ส่วนที่ 3 และโครงการหัวหมาก มีการต่อเติมของผู้อยู่อาศัยถึงร้อยละ 71 และร้อยละ 67.7 ตามลำดับ¹

จากการศึกษาในขั้นต้นของลักษณะการต่อเติมปรับปรุงอาคารเดี่ยว 2 ชั้น (อาคารแบบมาตรฐาน ค 2) ในโครงการประชาณีเวศน์ 3 ส่วนที่ 3 พบว่าประมาณ 80% จะปิดกันชั้นล่างและต่อเติมเพื่อขยายห้องครัวและห้องน้ำออกไปทางด้านหลังของชั้นล่าง นอกจากนี้ก็มีการต่อเติมโรงรถออกไปด้านข้างของอาคารหรือขยายระเบียงพร้อมหลังคาของอาคารชั้นล่างออกมาด้านหน้า² และในโครงการหัวหมาก 2 ก็มีลักษณะการต่อเติมในสภาพที่คล้ายคลึงกัน แต่มีข้อน่าสังเกตคือในโครงการประชาณีเวศน์ 3 ส่วนที่ 3 นั้นมีการขยายเนื้อที่ใช้สอยชั้นบนหรือขยายโครงสร้างอาคารจนถึงชั้น เปลี่ยนแปลงรูปทรงของอาคารนั้นมีจำนวนค่อนข้างสูง³ จากสภาพการต่อเติมนั้นมีลักษณะ เป็น เอกเทศและขาดระเบียบสภาพทางกายภาพที่ปรากฏขึ้นนั้นทำให้เกิดข้อคิดว่า การต่อเติมนั้นมีสาเหตุมาจากตัวแปรใดบ้างและมีความจำเป็นมากน้อยเพียงไร รัฐได้มีนโยบายที่จะรองรับหรือควบคุมสภาวะที่เกิดขึ้นนี้ได้หรือไม่ ถ้าไม่รัฐก็ควรจะต้องปล่อยให้โครงการที่เกิดขึ้นดำเนินไปตามความต้องการของผู้อยู่

¹ การเคหะแห่งชาติ, การประเมินผลโครงการเคหะชุมชน หน้า 11, 17.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

³ เรื่องเดียวกัน.

อาศัยอย่างอิสระ แต่ถ้ารัฐตระหนักถึงความสำคัญความจำเป็นในการควบคุมและการบริหารโครงการเคหะชุมชนดังกล่าว รัฐก็ควรจะมีมือเข้ามาควบคุมดูแลและวางนโยบายในการบริหารโครงการให้เป็นระเบียบ และเป็นไปตามขั้นตอนของสภาพความต้องการต่าง ๆ ของการอยู่อาศัยที่ดี

จากการศึกษาของกลุ่มบุคคลดังกล่าวทำให้เห็นว่า พฤติกรรมในการอยู่อาศัยในการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหน่วยที่อยู่อาศัยของบุคคลนั้น เป็นสิ่งจำเป็นและเกิดขึ้นกับผู้อยู่อาศัยโดยทั่วไป ดังนั้นจากสภาพการต่อเติมที่พักอาศัยของผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐในโครงการเคหะชุมชนดังกล่าวข้างต้น และจากการกล่าวสรุปของ เบค เคอร์ที่ว่า การต่อเติมเป็นปัญหาสำหรับการออกแบบแล้ว ยิ่งทำให้เห็นชัดเจนว่ารัฐควรจะต้องมีมือเข้ามาควบคุมและวางนโยบายในการบริหารงานให้สอดคล้องกับสภาพหลังเสร็จสิ้นการก่อสร้าง (post construction) เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในการใช้สอยเป็นแนวทางในการต่อเติม และเป็นระเบียบต่อการอยู่อาศัยทางกายภาพที่ดีของผู้อยู่อาศัยในโครงการนั้น ๆ ต่อไป

ผู้วิจัย เห็นควรที่จะหยิบยกประเด็นของการอยู่อาศัย คือการต่อเติมอาคารที่มีผู้ทำการศึกษาในขั้นต้นแล้วว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้อยู่อาศัย มาทำการศึกษาเพื่อนำข้อมูลจากการศึกษามาเป็นแนวทางในการออกแบบต่อเติมอาคาร เพื่อความเหมาะสมต่อความต้องการและสภาพของตัวอาคาร ให้เกิดความประหยัดคุ้มค่าและเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับภาครัฐในการเตรียมแผนงานการวางผัง การกำหนดรูปแบบอาคาร และแนวทางการต่อเติมอาคารสำหรับผู้อยู่อาศัย ซึ่งอาจจะทำเป็นเกณฑ์การควบคุมการต่อเติมอาคารให้มีประสิทธิภาพได้ในชุมชนอื่น ๆ ของรัฐได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อหาแนวทางการออกแบบต่อเติมอาคารพักอาศัยโดยผู้วิจัยได้พิจารณาเลือกโครงการที่มีผู้เข้าอยู่อาศัยครบแล้ว และมีปริมาณการต่อเติมสูง กลุ่มเป็นอาคารที่มีลักษณะกายภาพเหมือนกันทั้งกลุ่ม ง่ายต่อการควบคุมตัวแปร ซึ่งพบว่า โครงการประชาณีเวศน์ 3 ส่วนที่ 3 เป็นโครงการที่มีลักษณะดังกล่าว ที่มีการต่อเติมสูงถึงร้อยละ 71 ของจำนวนหน่วย

พักอาศัยทั้งหมด 153 หลัง เป็นบ้านพักอาศัยประเภทอาคารเดี่ยว 2 ชั้น แบบมาตรฐาน ค 2 สำหรับผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ⁴ จึงเลือกโครงการประชาชนิเวณ 3 ส่วนที่ 3 นี้เป็นกรณีศึกษา ดังมีรายละเอียดการศึกษาดังนี้

อย่างไรก็ตามควรพิจารณาาก่อนว่า สภาพการต่อเติมที่เกิดขึ้นนั้น เป็นปัญหาที่จำเป็นสำหรับผู้อยู่อาศัยในเขตชุมชนของรัฐหรือไม่ ถ้าใช้รัฐก็ควรจะมี ความมั่นใจว่า การยื่นมือ เข้ามาบริหารโครงการต่อ เนื่องหลังจากที่การก่อสร้างอาคารหลักในระยะต้น เสร็จ สิ้นลงและเริ่มมีผู้ เข้าอยู่อาศัยนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็น

Alexander⁵ ได้กล่าวว่า ผู้ที่เช่าที่อยู่อาศัยนั้นจะมีความรู้สึกว้าที่ อยู่อาศัยนั้นไม่ใช่ของตนเอง เขาจะไม่มี การส่งเสริมในด้าน การดูแลรักษาและซ่อมแซม ในทางตรงกันข้ามถ้าที่อยู่อาศัยนั้น เป็นของตนเองแล้ว เขาจะรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของ เขาจะรู้สึกถึงการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงที่พักอาศัยของเขา

ขณะที่ Becker และอื่น ๆ⁶ ได้อธิบายว่า ผู้อยู่อาศัยมีความพอใจในที่อยู่อาศัยในปัจจุบันได้ แม้ว่าที่อยู่อาศัยในปัจจุบันจะไม่ตรงกับบ้านในอุดมคติ แต่เมื่อเงื่อนไขตามสภาพการณ์และปัจจัยอื่น ๆ แปรเปลี่ยนไปก็อาจจะทำให้ผู้อยู่อาศัยเปลี่ยนแปลงจากความพอใจ เป็นไม่พอใจในที่อยู่อาศัยอันเดียวกันนั้น ในเวลาต่อมาได้ และเขายัง ได้ศึกษาต่อไปว่าช่วงในวงจรชีวิตครอบครัวมีอิทธิพลต่อความพอใจในที่อยู่อาศัย เช่น

⁴ผู้มีรายได้ 6,000-20,000 บาท/เดือน, รายงานเศรษฐกิจประจำปี 2525 สำนักนายกรัฐมนตรี.

⁵Christopher Alexander, A Pattern Language (New York: Oxford University Press 1979), p. 393-394.

⁶Franklin D. Becker and Other, User Participation and Environment Meaning: Three field Studies (New York: cornell University, 1972), p. 82.

ครอบครัวที่อยู่ในช่วงที่มี เด็ก เล็กย่อมมีความพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่แตกต่าง จากครอบครัวที่อยู่ในช่วงวัยชรา จากการศึกษาเรื่องความพอใจของครอบครัวต่อที่อยู่อาศัยแบบหลายครอบครัว ยังสนับสนุนว่าบ้านตามอุดมคติ ประวัติการอยู่อาศัยในอดีต และวงจรชีวิตที่มีการเคลื่อนไหวอยู่เสมอ มีผลต่อความพอใจของผู้อยู่อาศัยนั้นก็หมายความว่า การอยู่อาศัยในเนื้อที่ที่จำกัดจะทำให้ผู้อยู่รู้สึกอึดอัด และเมื่อนานเข้าจำนวนสมาชิกในครอบครัวจะมีการเปลี่ยนแปลงความต้องการใช้สอย เนื้อที่ภายในอาคารก็จะเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับความต้องการด้านพิเศษอื่น ๆ ที่แต่ละครอบครัวจะมีแตกต่างกันไป และสิ่งนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาสำหรับผู้ออกแบบที่จะต้อง เสนอต่อผู้อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของโครงการประชาณีเวศน์ 3 ส่วนที่ 3
 - 1.1 ศึกษาลักษณะประชากรที่อยู่ในโครงการ
 - 1.2 ศึกษาผังทางกายภาพ รูปแบบ โครงสร้างและวัสดุก่อสร้างอาคาร
 - 1.3 ศึกษาพฤติกรรมทั่วไปในการใช้เนื้อที่อาคาร
2. ศึกษาข้อมูล เกี่ยวกับการต่อเติมอาคาร
 - 2.1 ศึกษาสาเหตุของการต่อเติม
 - 2.2 ศึกษาสภาพการต่อเติมทางกายภาพที่ปรากฏ ในปัจจุบัน
 - 2.3 ศึกษาประสิทธิภาพของการกำหนด เนื้อที่อาคารต่อการ ใช้สอย
 - 2.4 ศึกษาประสิทธิภาพของการใช้สอยอาคารหลังการต่อเติม
3. ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้วัสดุและโครงสร้างอาคารก่อนและหลังการต่อเติม
4. ศึกษาประสิทธิภาพการกำหนดขนาดที่ดินที่อาจจะมีผลต่อการขยายตัวของอาคาร
5. ศึกษาพฤติกรรมของผู้อยู่อาศัยทางด้านจิตวิทยา เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับ
 - 5.1 ความพอใจต่อ เนื้อที่ใช้สอยของอาคารในปัจจุบัน
 - 5.2 ความรู้สึกตอบสนองต่อสิ่งรบกวนจากสภาพแวดล้อม
6. วิเคราะห์และสรุปหาข้อ เสนอแนะแนวทางในการออกแบบต่อเติมอาคารทางกายภาพ สำหรับผู้มีรายได้อันกลางจากพื้นฐานของการศึกษาวิจัยนี้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ทราบถึงตัวแปรที่เป็นอิทธิพลต่อความต้องการในการต่อเติมอาคาร
2. ทราบถึงตัวแปรที่เป็นอิทธิพลต่อรูปแบบและสภาพการต่อเติมอาคาร
3. ทราบถึงภาวะการปัจจุบันในการใช้เนื้อที่ใช้สอยของผู้อยู่อาศัย
4. ทราบถึงแนวทางในการออกแบบต่อเติมอาคารพักอาศัยประเภทอาคาร

เดี่ยว 2 ชั้น แบบมาตรฐาน ค 2

5. เป็นข้อมูลสำหรับภาครัฐในการเตรียมผัง รูปแบบและโครงสร้างอาคารให้พร้อมต่อการต่อเติมของผู้อยู่อาศัยให้มีประสิทธิภาพ

ขอบเขตในการวิจัย

1. มุ่งศึกษาเฉพาะอาคารเดี่ยว 2 ชั้น แบบมาตรฐาน ค 2
2. ถือว่าต้นแบบของอาคาร เป็นต้นแบบที่เหมาะสมสำหรับการวิจัย
3. ถือเอาสภาพการต่อเติมที่มีเกณฑ์ลงทุนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงใกล้เคียงกัน

เป็นแนวในการศึกษาวิจัย

4. ไม่วิจัยถึงตัวแปรเฉพาะกรณี ที่แม้จะเป็นอิทธิพลต่อความต้องการในการต่อเติมปรับปรุงอาคารได้เช่นกัน เช่นการพังทลายของดิน การชำรุดของอาคาร เหตุผลทางจิตวิทยาส่วนตัว เช่น ความกลัว ความวิตกก การโอ้อวด
5. การเสนอแนะรูปแบบ เป็นการเสนอรูปแบบทางกายภาพที่เป็นกลางตามข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัย ไม่รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในโครงการ รายละเอียดตกแต่งสีสน ของส่วนการต่อเติมและปรับปรุงอาคารนั้น

ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาวិทยานี้เป็นโครงการทางสถำปัตยกรรม การศึกษาจึงมุ่งเพื่อประโยชน์ในการออกแบบต่อเติมอาคารในแง่ของสถำปัตยกรรมที่มีความสัมพันธ์กับระดับรายได้ปานกลาง การศึกษานี้จะศึกษาจากโครงการที่ก่อสร้างเสร็จสิ้นและมีผู้อยู่อาศัยเต็มที่แล้ว และจะทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ไม่รวมถึงขั้นตอนและวิธีการก่อสร้าง

เคหะการในการวิจัยนี้หมายถึงแต่เฉพาะเคหะชุมชนของรัฐ ผลของการศึกษาที่ได้จะไม่นำไปอ้างอิงกับเคหะชุมชนของเอกชน

คำจำกัดความเบื้องต้น

1. เศรษฐมชนของ ผู้มีรายได้ปานกลางของรัฐ ผู้มีรายได้ปานกลางได้แก่ ผู้มีรายได้ 6,000 - 20,000 บาทต่อเดือน⁷
2. การออกแบบต่อเติมอาคารพักอาศัย หมายถึง เนื้อที่ส่วนต่อเติมเข้ากับ อาคารเดิมโดยไม่จำกัดขนาดและรูปแบบ ยกเว้นเนื้อที่ส่วนที่เป็นอาคารใหม่แยกจาก อาคารเดิมโดยเด็ดขาดไม่นับเป็นส่วนต่อเติม
3. พื้นที่ภายในอาคาร ได้แก่ พื้นที่ บริเวณและห้องต่าง ๆ ดังนี้
ห้องรับแขก ห้องพักผ่อน ห้องทานอาหาร ห้องครัว ห้องน้ำ-ส้วม ห้องพระ
ห้องนอน ห้องเก็บของ ห้องคนใช้ บริเวณทำงาน บริเวณโถง บันได
4. พื้นที่ภายนอกอาคารได้แก่ ระเบียง เฉลียง โรงรถ

⁷ผู้มีรายได้ 6,000 - 20,000 บาท/เดือน, รายงานเศรษฐกิจประจำปี 2525